

САВРЕМЕНИ МАЂАРСКО-СРПСКИ ОДНОСИ И ПОЛОЖАЈ МАЂАРСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Сажетак: Територијалне одредбе Тријанонског споразума, утицале су да одређен удио мађарског народа, остане ван граница матичне државе. Након двије југословенске државе у XX вијеку, Мађари на крају истог у оквиру новог државног оквира са промијењеном међународном репутацијом суочили су се са значајним изазовима. Са промјеном власти, услиједио је период превазилажења наслеђа из деведесетих година прошлог вијека, покушаја побољшања међудржавних односа и што је важније првих облика уређивања положаја националних мањина. Иако је сходно међусобном разумијевању нове политичке већине Србије са оном старом у Мађарској, наступио период односа „историјског врхунца“, те односе и политичку позицију главне политичке партије војвођанских Мађара не треба искључиво везивати за положај истих у Србији.

Кључне ријечи: Мађарска, Србија, међусобни односи, националне мањине, војвођански Мађари, идентитетска засебност

Увод

Урушавање биполарне међународне структуре при крају XX вијека, Мађарска и Србија дочекале су са знатно другачијим преокупацијама. Мађарска, након вишедеценијског искуства у Источном блоку, усмјерила је своју спољну политику ка интеграцији у евроатлантске токове, тј. у Европску Унију (ЕУ) и НАТО. Србија у оквиру Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), потом у Савезној Републици Југославији (СРЈ) бива укључена у насилан процес дезинтеграције бивше заједничке државе. У том процесу, услед различитих разлога, прије свега неразумјевања тадашњих геополитичких околности или невољности разумијевања, затим неодређивања циљева и на крају личних анимозитета међу политичким предводницима српског на-

* stefanb163@gmail.com

рода, СРЈ у значајној мјери остаје на страни супарника водећим центрима моћи. Потписивањем Споразума у Трианону 1920. године уређене су границе између тадашње Краљевине Срба Хрвата и Словенаца и Краљевства Мађарске. Те границе које су током XX вјека са изузетком периода 1941-1944(5), остале на снази, данас у једном дјелу, представљају границе између Мађарске и Србије. Територијалне одредбе Тријанонског споразума, због тадашњег односа снага међу потписницама нису пратиле принцип етничких линија разграничења (који је свакако био тешко изводљив), створиле су стање према којем је преко два милиона Мађара остало ван граница новостворене матичне државе. Одређен удио у поменутој цифри, чине и Мађари који су после свих историјских збивања на простору бивше Југославије, наставили живјети у Србији (СРЈ, Србији и Црној Гори - СЦГ) и тиме непосредно утичу на савремене мађарско-српске односе, гдје такође постоји утицај у повратном смјеру. Услед ових другачијих трајекторија двије државе и својеврсног третмана мађарске заједнице у Војводини, међусобни односи у последњој деценији XX вјека бивају испуњени разноврсним потешкоћама и изазовима. Након петооктобарских промјена и изласка из међународне изолације, услиједило је одређено напредовање међусобних односа и још важније кроз уважавање етничке структуре у држави први примјери уређивања положаја националних мањина. Такође после промјене власти у Србији, нова политичка већина, заједно са оном из Мађарске, повлачи неколико важних политичких потеза утемељених на историјским догађајима. Тиме се створила основа за данашње међусобно разумијевање највиших политичких представника двије државе и посредством њега међусобних односа на „историјском врхунцу“.

Супротна спољнополитичка усмјерења двају држава и положај Мађара у Савезној Републици Југославији на крају XX вјека

Још у току постојања СФРЈ, десио се низ догађаја на унутрашњем нивоу, који су непобитно утицали на динамику односа у наредном периоду. Уставним амандманима између 1968. и 1971. године и уставом 1974. године, аутономне покрајине Косово и Војводина које су имале осјетно другачији етнички састав у односу на ужу Србију (и тиме састав политичких представника), стекле су статус конститутивних елемената федерације. Овим актима аутономне покрајине добиле су изражен ниво самосталности у односу на Социјалистичку Републику (СР) Србију у домену политике, економије, образовања итд. Тиме су покрајине посједовале положај који се у великој мјери подударао са статусом република у оквиру федерације, са изузетком што су, макар у формалном смислу биле и даље дио СР Србије. Након устава 1974. године међу политичким представницима СР Србије, а после смрти Јосипа Броза и дешавања на Косову у одређеном дијелу друштва и интелектуалне заједнице, појавило се незадовољство проузроковано поменутиим уставним промјенама. У предприпремном процесу уставне ревизије у смислу снажења положаја и надлежности СР Србије у односу на аутономне покрајине, унутар Централног Комитета Савеза Ко-

муниста Србије, побиједила је струја предвођена Слободаном Милошевићем.¹ Та струја препознала је једну од улога средстава информисања, те подстицала поменуто незадовољство на основу кога је увидјела прилику за примјену сопствених политичких начела (видјети, Атанацковић, 2013: 150). Употреба тих начела имала је за последицу смјену тадашњег руководства Социјалистичке Аутономне Покрајине (САП) Војводине октобра 1988. године у догађају под именом Антибирокарска револуција. Револуција бива праћена амандманима (СР) Србије 1989 године и њеним уставом из 1990. године,² према којима је (С)АП Војводина имала значајно мањи обим надлежности у односу на претходно стање (видјети: Ђукановић, 2016: 56). Претходно званичном захтјеву, упућеног од стране Демократске заједнице војвођанских Мађара (ДЗВМ) 1992. године, око које се у том тренутку окупљао највећи дио мађарске заједнице у Србији, о стварању мађарског аутономног региона унутар државе, држање Будимпеште у односу на дешавања у СФРЈ одражава се на односе са Србијом. Ту се првенствено подразумева одлука о продаји наоружања Републици Хрватској, заобилазећи савезне органе власти СФРЈ 1990. године.³ Затим чин признања бивших југословенских република као независних и самосталних држава годину дана касније. Уколико је одлука о продаји оружја била производ неискључивости новоуспостављене власти у вођењу спољне политике државе, онда је признање тих република и истодобно непризнавање континуитета СФРЈ у СРЈ несумњиво био исход позиционирања Мађарске сходно виђењима Савезне Републике (СР) Њемачке и других чланица ЕУ током кризе у СФРЈ. На другој страни, нешто што је било у средишту тадашњих односа СРЈ и Мађарске су апели за аутономношћу војвођанских Мађара.⁴ Ти апели посебно су се појачавали након аката донијетих у скупштини Србије 1991. године, према којима је била забрањена употреба назива на мађарском језику и одлуци да само државне школе могу постојати (Векаш (Vékás), 2011: 538-545).⁵ Испрва, предлог ДЗВМ за аутономију из 1990. године укључивао је појам персоналне аутономије,⁶ који је двије године касније надграђен и обухватао је и концепт

¹ Насупрот идеји Петра Стамболића, садржана у добијању сагласности других република за уставне промјене (видјети, Атанацковић, 2013: 145).

² Према уставу из 1990 године, Аутономна покрајина, преко својих органа: доноси програм привредног, научног, технолошког, демографског, регионалног и социјалног развоја, развоја пољопривреде и села, у складу са планом развоја Републике Србије, и утврђује мере за његово спровођење (Устав Републике Србије, 1990: 26).

³ Када је у питању поменута продаја, постоје супротстављени подаци о количини продатог наоружања, тадашњи министар спољних послова Мађарске Геза Јесенски (Géza Jeszenszky) говорио је о десет хиљада аутоматских пушака, цифру коју је касније признала Мађарска влада (Јухас, 2013: 213-215). Насупрот томе тадашњи министар хрватске војске Мартин Шпегелз износи податке о продаји: 24 хиљаде аутоматских пушака, 2.100 митраљеза, 400 ручних противоклопних бацача (РПГ) и 40 комада противавионских ракета Стрела 2М, заједно са муницијом у вриједности од 11 милиона долара. (Ибид, 213-215).

⁴ Према подацима пописа Србије из 1991. године, Мађара је укупно било: 345,376 (Република Србија, Републички завод за статистику, 1991: 8)

⁵ Иако је у уставу СРЈ 1992. године чланом 47 прописано да националне мањине могу оснивати просветне или културне организације (Устав СРЈ, 1992: 9).

⁶ Више о појму персоналне аутономије и његовој употреби у предлогу од стране ДЗВМ (Степанов, Деспотовић, 2005: 250-251).

територијалне аутономије. Заправо план за аутономију 1992. предвиђао је установљење аутономије у Потисју са засебним парламентом,⁷ посебном извршном влашћу (регионални савјет), предвођеног од предсједника (видјети: Карпенер (Carpenter), Кислитсин (Kislitsyn), 1997: 6) са сједиштем у Суботици (видјети: Кокаи (Kókai), 2010: 2).⁸ Такође, за регионе са мађарском већином изван претпостављене аутономије, предлог је садржао специјални статус и персоналну аутономију за све Мађаре у Војводини у области образовања, културе и информисања на матерњем језику (Beretka, 2019). Одбијање оваквог предлога од стране Београда, коинцидирало је са деградацијом положаја Мађара у Србији у смислу емиграције, затим различитих притисака којима су били изложени лидери ДЗВМ и процеса регрутације Мађара за сукобе у бившој СФРЈ. Због тога је у Закључцима парламентима о основним принципима безбедносне политике Републике Мађарске из 1993. године, посебна пажња била посвећена разумијевању да је порицање права националним мањинама, дестабилизујући фактор у региону, те да се иста не могу сматрати искључиво унутрашњом државном стварју (OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelvei, 2013). Након републичких избора 1993. године на којим је ДЗВМ освојио пет посланичких мјеста (Време),⁹ услиједио је коалициони позив Слободан Милошевића, који такође није прихваћен. Ипак, недуго после поменутог позива, долази до подијеле унутар политичких представника Мађара. Разлози за разилажење били су вишеструки, од става да интереси ДЗВМ нису у сагласју са интересима Будимпеште и особито Београда. Затим личних неслагања унутар Заједнице, те финансијских нерегуларности до мишљења оних који су основали Савез војвођанских Мађара (СВМ) – Јожеф Каса (József Kasza) да су аутономни захтјеви ДЗВМ нереални, Упркос бојазнима израженим од стране владе Мађарске и ДЗВМ, због насељавања српских избјеглица из Хрватске у Војводини, међусобни односи почели су биљежити узлазну путању, најприје уздизањем на ниво амбасадора 1996. године.¹⁰ Ипак питање које је континуирано теретило међусобне односе био је положај Мађара у Војводини. Уважавање промјене државног оквира утицало је на преобликовање степена аутономних захтјева Мађара у Војводини. Нови захтјев, овог пута од стране СВМ предочен је током 1996. године. За разлику од ранијих, предлог се темељио само на персоналној аутономији. Заправо, он се састојао у успос-

⁷ Предлог аутономије из 1992. обухватао би: Кањижу, Сенту, Аду, Чоку, Бечеј, Мали Иђош, Бачку Топољу и Суботицу заједно са неколико села у близини. Предлог је такође садржао употребу националних симбола Мађара и давање посебног статуса мађарској полицији (Memorandum a Szerb Köztársaságban élő magyarok önkormányzatáról, 1992).

⁸ Основу за предложени план аутономије војвођанских Мађара представљао је мировни план Лорда Карингтона и Хозе Кутиљера за Босну и Херцеговину у фебруару 1992. године

⁹ На републичким изборима '90. и '92. године ДЗВМ је узео 8 односно 9 мјеста, док је на изборима '93. освојио пет мадата. На парламентарним изборима 1997, СВМ осваја четири посланичка мјеста (Време, 1990, 1992, 1993, 1997).

¹⁰ Претходно размијени амбасадора, настављен је рад југословенско-мађарске комисије за обнављање, обиљежавање и одржавање државне границе у децембру 1994. године, а у фебруару 1995. године потписан је Меморандум о сагласности уз споразум о ваздушном саобраћају из 1956. године (Међународни билатерални уговори, Мађарска).

тави политичког савјета мађарских скупштинских представника из покрајинског и савезног парламента и тзв. регионалне аутономне владе као савјетодавног тијела у питањима културе и образовања (Карпенгер, Кислитсин, 1997: 7).¹¹ Иако је и овај захтјев доживио идентичну судбину као претходни, кампања за стварање одређене аутономије војвођанских Мађара је настављена. У наредном периоду положај Војводине и Мађара у покрајини, неријетко се повезивао са Косовом и Метохијом (КиМ) током кризе између 1997. и 1999. године. По питању кризе на КиМ, мађарска спољна политика имала је изразито двојбен карактер. Са једне стране, као држава која је примила позивницу за уклањање (и приступила маја 1999.) у НАТО, Будимпешта се равнала према ставовима доминантног дијела међународне заједнице. Са друге стране, присуство њеног народа у СРЈ, утицало је на одржавање политичких и разноврсних трговинских односа са Београдом, Током самог бомбардовања, позиција Мађарске била је нарочито незахвална, будући да је тадашња власт дозволила коришћење ваздушног простора,¹² за вршење удара по СРЈ, укључујући и Војводину, гдје су живјели припадници мађарског народа. Након окончања бомбардовања, скупштински представници СВМ и ДЗВМ су у Суботици у августу формирали Привремени мађарски национални савјет. Иако су постојале критике на избор делегата Савјета, који такође није имао правно утемељење у СРЈ (видјети, Veretka, 2019), само установљење Савјета показало се посебно важним у остваривању културне, образовне засебности војвођанских Мађара.

Узлазна путања међудржавних односа и побољшање положаја мађарске националне мањине

Чињеница да је СВМ био саставни дио Демократске опозиције Србије и да је Савез после петооктобарских промјена учествовао у власти,¹³ у великој мјери се односило се на побољшање односа Мађарске и СРЈ/Србије. Такође, услед тадашњих сродних спољнополитичких одређења двије државе, међусобне посјете високих државника се интензивирају и потписује се запажен број билатералних споразума. Поред вишеструких уговора о сарадњи државних институција, усвојен је споразум о слободној трговини 2002. затим 2003. године споразум о међусобној заштити српске мањине у Мађарској, од-

¹¹ Поред предлога СВМ, годину дана раније упућен је и захтјев од ДЗВМ. Захтјев се састојао у оснивању скупштине војвођанских Мађара, која би изабрала политички савјет, као претпостављено тијело влади Србије у разговору у стварима од значаја за мађарски народ (Карпенгер, Кислитсин, 1997: 6).

¹² Ова одлука проузроковала је подробно незадовољство у мађарској јавности. Највеће замјерке упућиване су због прихватања стационарања 24 борбена (F/A-18 Hornet) авиона САД у војној бази у Тасзару (Taszar) и бомбардовања Суботице. Тадашњи градоначелник Каса послао је писмо Хавијеру Солани и Виктору Орбану истичући да је због удара мултиетничка заједница у граду пред нестанком (Палос (Pallos), 2000: 55). Такође, дозвола за употребу ваздушног простора, подијелила је мађарску политичку сцену. Противљења су највише стизала из тада опозиционе (у влади 1994-98) Социјалистичке партије и Савеза слободних демократа (Ибид. 51- 53).

¹³ Јожеф Каса је био један од замјеника премијера у републичкој влади од 2001. до 2004. године.

носно мађарске мањине у СРЈ. У истој години, иницирана је и прекогранична сарадња у оквиру припремног Фонда за мале пројекте између Мађарске и Србије и PHARE програма за Мађарску. У домену положаја националних мањина, 2002. године донијет је Закон о заштити права и слобода националних мањина. Средишњи принцип у поменутом закону био је да је у циљу очувања идентитета и културе одређене етничке групе, неопходна ограничена аутономија и то у пољу културе, информисања, образовања и употребе матерњег језика (Кокаи, 2010: 4).¹⁴ Закон је предвиђао могућност конституисања институција у испуњењу замисли аутономије,¹⁵ било формирањем новог тијела или замјеном постојећег, као што је био случај код војвођанских Мађара. Сагласно федералном закону, 21. септембра 2002. године, основан је Мађарски национални савјет, са статутарном сједницом одржаном 19. октобра исте године (Кокаи, 2010: 4). Тиме је дванаест година, након првог упућеног захтјева о аутономији, захваљујући одредбама закона, дјелимично је иста и остварена. У првих четири године постојања Савјета, за истаћи је израда предлога званичних мађарских назива за мјеста у Војводини и идентификација националних симбола (Кокаи, 2010: 5). Исто тако, преузета су и оснивачка права, над двије новине: Мађарска ријеч (Magyar Szó) и Седам дана (Hét Nap) од Покрајине (Кокаи, 2010: 5).¹⁶ Премда су међудржавни односи унапредовали, међуетнички инциденти који су се догодили у Војводини између 2003. и 2005. године, дјелимично су бацили сјенку на тај раст. С обзиром њихову честу усмјереност против војвођанских Мађара,¹⁷ влада у Будимпешти истрајала је у интернационализацији ових немилих дешавања. Убрзо су услиједиле реакције са различитих адреса, најприје од специјалног извјестиоца генералног секретара УН у октобру 2004. године, затим у резолуцији Савјета Европе истог мјесеца које су помогле у смиривању ситуације. Такође у јануару 2005. године у покрајину је стигла истражитељска мисија Европског парламента. Оно што је важно нагласити су узроци у извјештају делегације Парламента у којем се наводи да је растуће сиромаштво код избјеглица у покрајини довело до појаве тврдокорних политичких ставова и изражених међуетничких тензија, посебно током предизборног процеса (European Parliament, 2005: 5-6). По смиривању ових тензија, на површину је испливао још један проблем – политичког представљања националних мањина у републичком парламенту. Одредбе Закона о политичким странкама и избору народних посланика, нису подразумевале

¹⁴ Према Закону о службеној употреби језика и писма, уколико мањина чини најмање 15% становништва у датој општини, мањина има право службену употребу свог језика (Новаковић, Кајгановић, Никчевић, 2013: 17)

¹⁵ У избору чланова националних савјета, постојала су неслагања чланова националних мањина. Будући да је њихов избор био посредан, односно да је посланик у републичком/покрајинском парламенту или лице са предатих сто потписа подршке могао постати члан савјета, поставила су се питања легитимности избора делегата у савјету (видјети, Беретка, 2014: 264). Ова неслагања добијају још више на тежини, како 2002. године није било званичне регистрације грађана који припадају одређеној националној мањини (Ибид. 264).

¹⁶ Оснивачка права предата су сходно Закону о јавном информисању (2004).

¹⁷ Подаци Мађарске фондације за људска права, указују на 178 инцидента међуетничке природе од којих је 82 било против Мађара, а 15 против Срба (HHRF, 2005: 5), насупрот подацима Омбудсмана Војводине о 76 инцидента.

позитивну дискриминацију мањина у парламенту. Политичке партије националних мањина могле су постати дио скупштинског састава, искључиво ако би прешле изборни праг од 5 процената.¹⁸ Због тога су 2004. и 2005. године измијењене ове одредбе, односно уведен је принцип природног прага за партије националних мањина.¹⁹ У наредном раздобљу међудржавних односа од значаја је формирање мјешовите комисије за сарадњу двије владе 2005. године, када је потписан и споразум о економској сарадњи, док је годину дана касније одржана прва сједница комисије. Од усвојених споразума, важан је и онај у области одбране потписан 2010. године. На плану даљих односа, Мађарска (је) као непосредни сусјед подржава(ла) Србију у процесу придруживања, потом приступања ЕУ. Што се тиче даље улоге Будимпеште у евроинтеграцијама Београда, свакако се мора нагласити лобирање Мађарске у осигуравању визне либерализације за Србију 2009. године (видјети: Јухас, 2013: 221) и ИПА (Instrument for pre-accession assistance) прекогранични програм сарадње Мађарска-Србија за буџетски период од 2007-2013.²⁰ У оквиру Програма са буџетом од 50,01 милиона евра за наведени период, велика већина пројеката била је усмјерена ка тзв. меким темама – економији, образовању и култури, насупрот чврстим – инфраструктура и природна средина (видјети: Новаковић, Кајгановић, Никчевић, 2013: 14). Оваква поставка пројеката, потпуно је разумљива уколико узмемо у обзир хетерогеност субјеката који су учествовали у Програму на различитим основама.²¹ Од других иницијатива заједничке партиципације под покровитељством ЕУ јесте стратегија за Дунавски регион покренута јуна 2011. године.

Два догађаја која су имали другачију путању од свеобухватних међусобних односа јесу одлука Мађарске о признању једнострано проглашене независности Косова у марту 2008. године и нацрт Закона о реституцији имовине у Србији из 2011. за период од 1945 до 1965. године. Признање Косова од стране Будимпеште имала је за последицу тренутно нарушавање међусобних односа и повлачење српског амбасадора из Мађарске. Што је и била пракса којом се Србија руководила, садржана у повлачењу својих највиших дипломатских представника из држава које су признале једнострани акт проглашења независности и упућивањем протесне ноте тим државама. Ипак уважавањем непосредног сусједства и неопходношћу сарадње двије државе, међудржавни односи нормализују се посјетама мађарског министра спољних послова Кинга Гонца (Kinga Göncz) и премијера Ференца Ђурчања (Ferenc Gyurcsány) Србији у

¹⁸ Оваква стратегија примијењена је на републичким изборима 2003. године, када је ВМСЗ био дио веће коалиције (са Лигом социјалдемократа Војводине). Ипак коалиција је освојила 4,23% гласова (Време, 2003), стога су Мађари након 14 година остали без политичких представника у републичком парламенту.

¹⁹ На политичке партије националних мањина се не односи праг од 5 процената, већ за улазак у парламент потребно је да освоје минималан број гласова, који је једнак укупном броју изашлих на изборе, подијељеног са бројем посланичких мјеста у државном парламенту.

²⁰ Октобра 2010. године потписан је Меморандум о разумијевању двије владе о унапређењу интеграције Србије у Европску унију.

²¹ Програмску област чине две жупаније из Мађарске: Чонград, Баш-Кишкун и седам округа из Србије: Западнобачки, Севернобачки, Севернобанатски, Јужнобачки, Средњобанатски, као и два додатна округа, Јужнобанатски и Сремски (Новаковић, Кајгановић, Никчевић, 2013: 14).

октобру и новембру исте године. Када је ријеч о нацрту, произвео је супротну реакцију, овог пута са мађарске стране, обзиром да је нацрт искључивао из процеса повраћаја одузете имовине, лица која су служила у окупационим снагама у Србији током Другог свјетског рата, као и њихове наследнике (видјети Новаковић, Кајгановић, Никчевић, 2013: 10). Неприхватљивост ових одредби за Мађарску састојала се у примјени колективне казне према војвођанским Мађарима,²² која је резултирала у најави ускраћења подршке Србији у кандидатури за чланство у ЕУ. Решење је пронађено у ускраћивању права реституције наследницима оних чланова окупационе војске који су починили ратне злочине.²³ Изласком Србије из међународне изолације, у великој мјери су отклоњени фактори нестабилности у одвијању политичких међудржавних односа, који јесу били нешто већег интензитета до 2012 и 2013. године. Ипак, утисак је да потенцијал који постоји у тим односима, није био у потпуности испуњен. Да ли је у питању био недостатак иницијативе, непремостиве разлике или једноставно изостанак разумијевања наума друге стране у међународним приликама најбоље показују дешавања у наредном периоду. У области економских односа, вриједност мађарских инвестиција у Србији од 2001. до 2008. године процијењена је на 350 милиона евра, гдје се издвајају државна нафтна и гасна компанија МОЛ и ОТП банкарска група. Такође, уочљив је раст трговинске размјене. Размјена која је постојала и у деведесетим годинама након петооктобарских промјена добија узлазну ноту. Подаци указују да је трговинска размјена већ 2008. године²⁴ прешла милијарду долара (1.127,5), при чему је потребно нагласити да је близу осам стотина милиона износио мађарски извоз, који ће се заједно са српским, унутар међусобне трговинске размјене у наредном периоду увећавати. После формирања нове владе подржане од СВМ, 2009. године, донесен је Закон о националним савјетима националних мањина, који се настављао на Закон о правима и слободама националних мањина из 2002. године. Заправо, Закон о националним савјетима, детаљније се односи на остваривање права и засебности националних мањина кроз уређивање положаја националних савјета у односима са институцијама републичке, покрајинске и локалне власти, надлежности и избора делегата.²⁵ Када су у питању односи савјета са структурама власти, друге прије доношења било какве одлуке у домену који одређују засебни идентитет националних мањина, морају затражити мишљење националних савјета (видјети: Кохерц (Korhecz), 2014: 158).²⁶ Поред ове скупине надлежности, остале су давање сагласности и предлагање ов-

²² Према виђењу Будимпеште, Мађари који су служили у окупационим снагама у Србији имали су законску обавезу то да учине, тј да се придруже Хортијевој војсци, сателитској држави Трећег рајха.

²³ Занимљив примјер разлике у нази међународног положаја двије државе.

²⁴ Година у којој су Мађари поново добили своје политичке представнике, будући да је Мађарска коалиција предвођена Иштваном Паштором (István Pásztor) освојила четири посланичка мјеста у Народној скупштини Србије

²⁵ У Закону су такође одређени начини финансирања, казнене одредбе, као и надзор националних савјета (видјети, Закон о националним савјетима националних мањина, 2009).

²⁶ Национални савјет мађарске мањине, поред извршног посједује: одбор за културу, одбор за службену употребу језика и писма, одбор за образовање и одбор за информисање (Национални савет мађарске националне мањине).

лашћења и на крају самостално одлучивање у питањима од идентитетског значаја за националне мањине (видјети, ибид: 155). Претходне надлежности Националног савјета мађарске националне мањине (Савјет), најбоље се могу приказати на примјеру именовања чланова управе културних и образовних јавних установа. Обзиром да су оне кључне у очувању различитости војвођанских Мађара, према члану 23 Закона из 2009. године, Савјет посједује право предлагања чланова управе и давање сагласности за избор и (разрешење) директора управа образовних установа. Такође, у случају захтјева преноса (су)оснивачких права над јавним институција које служе његовању посебности националних мањина, члан 24 уређује да се такви захтјеви морају испунити. До 2013. године су оснивачка права преузета су између осталих над Радиотелевизијом Панон и Издавачком кућом Форум из Новог Сада. По питању избора делегата националних савјета, уредбе Закона дефинишу одржавање непосредних избора. Избори се врше сходно постојању посебног бирачког списка националних мањина. Заправо, за одржавање избора, неопходно је да до дана избора у бирачком списку, буде уписано више од педесет процената од укупног броја припадника националних мањина према последњем попису становништва умањеног за 20 процената (Закон, 2009).²⁷ Иако су постојале контроверзе у садржају бирачких спискова,²⁸ шеснаестог јуна 2010. године одржани су први непосредни избори за делегате националних савјета националних мањина у Србији. На изборима за Национални савјет мађарске националне мањине, од 35 делегата, чак њих 28 предложено је од СВМ. Такво стање које ће у надалолазећем периоду добити израженије одлике можда најсврхисходније описује ситуацију представљања мађарске националне мањине у Србији. Такође, одредбе Закона о националним савјетима, омогућиле су националним мањинама доста добру позицију у очувању своје идентитетске посебности, одредбе које су произвеле последице у неким сусједним државама по питању положаја тамошњих националних мањина и њихових захтјева.

Односи на историјском врхунцу посредством међусобног разумијевања

Годину дана након стварања нове политичке већине у Србији, са обје стране учињено је неколико значајних политичких и симболичких потеза утемељених на догађајима из Другог свјетског рата. Наиме, јуна 2013. године Народна скупштина Србије доноси Декларацију у којој се осуђују акти против мађарских цивила почињених током 1944 и 1945. године. Та Декларација бива праћена званичним извињењем тадашњег председника Мађарске Јаноша Аде-

²⁷ За изборе делегата Националног савјета мађарске националне мањине 2010. године, тих 50%+1 износило је оквирно 117 хиљада. Пријављених је било 138,660, при чему је излазност на изборима 2010. била 55.46% (Beretka, 2019).

²⁸ Контроверзе су садржане у томе да није било контролних механизма који су одређивали да ли је пријављено лице, припадник националне мањине, што је утицало на појаву „етно пословања“ обзиром да не постоје ограничења у пријави припадништва другој националној мањини у другом изборном циклусу (Beretka, 2014: 265). Могуће је такође да се етнички Срби пријаве као припадници одређене националне мањине унутар посебног бирачког списка (Ибид. 265).

ра, за ратне злочине начињених над српским становништвом, такође током Другог свјетског рата.

Обиљежавање је настављено током 2013. године изградњом споменика српским жртвама рације у Чуругу 1942. године, изградњу коју је финансирала влада Мађарске, као и откривањем споменика мађарским жртвама одмазде у Чуругу 1944. и 1945. године од председника двају држава.²⁹ Иако су поменути догађаји од велике историјске важности за побољшање међусобних односа два народа и њихових матичних држава треба имати на уму 2013. годину и њену повезаност са тадашњим процесом евроинтеграција Србије и утицаја одредби Тријанонског споразума на савремену спољну политику Мађарске. По својеврсном осврту на ове историјске догађаје, наступио је период од изразитог значаја за разумијевање међусобних односа. Првенствено током 2015. године степен интензитета емиграције избјеглица из ратних подручја се повећао, гдје је једна од главних путања избјеглица ка жељеним одредиштима пролазила кроз Мађарску и Србију. Сходно усмјерењима снажнијих центара моћи посредством мигрантске кризе, Мађарска и особито Србија извршавале су своје дужности. При чему су науи двије државе у обављању својих задатака имали запажене последице на српско-хрватске односе током мигрантске кризе. Упоредо (једним дјелом) са кризним дешавањима у међусобним односима политичких предводника двије државе, који од јула 2014. године бивају уздигнути на већи степен одржавањем заједничких сједница влада,³⁰ услиједило је међусобно разумијевање о спољним и унутрашњим политичким стратегијама и начинима за њихово испуњавање.³¹ Такве стратегије, сродне из угла политичке теорије, имају и геополитичка односно геостратешка утемељења. Када је у посреди њихова садржина, примјетно је међусобно подржавање у домену спољне политике у циљу веће аутономности спољнополитичких одлука двије државе, као и међусобна сагласност да унутрашња питања у државама и остану таква. У складу са међусобним препознавањем и одобравањем стратегија, сарадња између Мађарске и Србије убрзано се усложњава. Поред трговинске размјене и сарадње државних институција (и њихових комисија) потврђених кроз неколико споразума и меморандума,³² један од главних пројеката који

²⁹ У јануару 1942. године, као реакција на партизанске борбе са мађарским патролама, у југоисточном дјелу Бачке, спроведене су вишеструке рације у којима је стријељано 3 до 4 хиљаде људи, углавном Срба и Јевреја. Према броју српских жртава, највећа је рација извршена у Чуругу у којој је побијено 873 Срба од укупно 887 чурушких жртава (видјети: Пихурик, 2016: 97). Такође, са продирањем партизана у Војводину, 1944. и 1945. године извршена су масовна протјеривања и стријељања војвођанских Мађара, упоредо са примјеном одлуке о колективној казни и исељавању Мађара из села Чуруг, Жабал и Мошорин, коју је Влада Србије 2014. године ставила ван снаге (видјети, Ђурђевић, 2017: 28).

³⁰ До сада одржано је шест заједничких сједница, двије у главним градовима, затим у Нишу, док је последња одржана у Суботици, априла 2019. године.

³¹ На последњим парламентарним изборима у Мађарској, чак 95% гласова из дијаспоре било је за коалицију Фидеса (Fidesz) и Хришћанске демократске народне партије.

³² Поред многобројних споразума за истаћи су: Споразум о сарадњи министарстава спољних послова, измјена амандмана Меморандума о подршци ЕУ интеграцијама Србије, Програм сарадње у просвети, науци и култури од 2015. до 2017. године (07.2015.), Оквирни споразум о економској и техничкој сарадњи у области инфраструктурних пројеката (02,2018) и отварање три

повезује двије државе јесте модернизација пруге Београд – Будимпешта. Изградња ове пруге представља дио већег пројеката повезивања луке Пиреј у Грчкој, која је у већинском власништву кинеске државне компаније (*China COSCO Shipping Corporation Limited*) са Мађарском у циљу бржег и ефикаснијег транспорта кинеске робе од Пиреја ка Мађарској и у супротном правцу. С обзиром на то да су шефови влада три земље постигли важан договор у новембру 2013. године (Меморандум: 2014), годину дана касније потписан је Меморандум о разумевању три стране о сарадњи у пројекту мађарско-српске железнице. Дио пруге који пролази кроз Србију износи 184 километара и гради се у три дионице (Београд–Стара Пазова–Нови Сад–граница са Мађарском), при чему се прва и последња дионица, финансирају кредитима кинеске Ексим банке, који сачињавају 85% укупног новца неопходног за изградњу пруге.³³ Споразуми о изградњи прве и последње дионице са *China Railway International* и *China Communications Construction Company* потписани су новембра 2016. односно јула 2018. године. Важно је нагласити да како Србија није члан ЕУ, њена влада поседује могућност непосредног избора и преговора са предвиђеним извођачем радова. Са мађарске стране за 166 километара дугу дионицу пруге, такође је примијењен принцип према којем је 85% новца обезбијеђено кроз позајмице. Стога је у априлу 2020. године узет је зајам од 1.855 милијарди долара за изградњу пруге, чији се завршетак прогнозира за 2025. годину.³⁴ Поред пруге Београд–Будимпешта, 2019. године потписан је Меморандум о надоградњи железничке пруге између Суботице и Сегедина, процијењене вриједности од 58 милиона евра, док је завршетак обнове предвиђен је за 2022. годину. Услед траса постојећих функционалних гасовода, геостратешка позиција Мађарске особито је значајна за енергетско снабдијевање Србије. Ипак, због несигурности у односима Русије и Украјине, 2020. године изграђен је нови гасовод (Турски ток) који заобилази Украјину, пролази кроз Црно море и завршава се на грчко-турској граници. На тај гасовод, наставља се Балкански ток, који ће проћи кроз територију Бугарске, док ће гас у Србији потећи од Зајечара ка Суботици и даље према Мађарској (Бошковић, 2020: 48), која је показала подробно интересовање за овај гасовод. Проналажењем нове линије гасног снабдијевања, обриси енергетске сарадње Мађарске и Србије, постају видљивији, стога је јуна 2019. године, потписан Споразум о градњи гасовода преко државне границе.³⁵ Од других заједничких активности, настављен је

нова гранична прелаза: Бачки Виногради – Ашотхалом (05.2013.), Хоргош–Реске I (07.2015.) и Кубекхаза–Рабе (11.2019.).

³³ Тачан износ прве дионице: 350.162.540,00 долара, од којих је 297.600.000,00 кредит Ексим банке. Тачан износ последње дионице: – 1.162.810.000,00 долара, од којих је 988,388,500,00 кредит Ексим банке (Ministry of construction, transport and infrastructure, 2019).

³⁴ Даље активности у саобраћају везују се за искоришћавање пловног пута ријека које пролазе кроз двије државе. Већ 2016. године потписан је споразум према којем је кроз Тису омогућена пловидба бродова свих држава, а двије године касније, усвојен је Меморандум о унапређењу рада бродске преводнице у саставу бране код Новог Бечеја (видјети: Влада Републике Србије, 2018).

³⁵ Приликом потписивања споразума, министар спољних послова и трговине Мађарске, Петер Сијарто изјавио је да нико није сигуран да ће бити транзита руског гаса кроз Украјину и да

програм ИПА прекограничне сарадње, са повећаним учешћем ЕУ у укупном буџету од 65 милиона евра.³⁶ Такође, 2018. године, потписан је Меморандум двије владе о заједничком улагању у изградњи фабрике за прераду воћа у Ариљу. Када је у питању положај Мађара у Србији након 2012 – 2013. године, како би се стекао објективан (будући) утисак, неопходно је узети у разматрање неколико различитих чињеница. Одредбама закона из 2009. године, националне мањине су преко својих савјета имале задовољавајућу позицију у очувању своје засебности, највише у преносу оснивачких права, установама од посебног значаја и у управљању образовним институцијама. Ипак, одлуком Уставног суда 2014. године утврђено је да пренос оснивачких права, мора бити израз заинтересованих страна, те да се оснивачу не може наметати аутоматизам и зависност од воље друге заинтересоване стране (Уставни суд, 2014). За установе од посебног значаја, претходно мишљењу Суда, било је довољно да национални савјет прогласи установу као такву. Међутим одредбама 2018. године, утврђено је да оснивач (културне) установе, може утврдити на предлог националног савјета да је установа културе од посебног значаја за националну мањину.³⁷ За проглашење образовне установе као од посебног значаја постоје одредбе бројног карактера,³⁸ док су укинута ставови, према којим је национални савјет имао надлежност давања сагласности за избор директора и мишљење за његово разрешење. Такође, национални савјети, заједничким договором посједују право именовања два кандидата за Савет регулаторног тела за електронске медије. Када је у питању имовина националних савјета, постоји уочљива неодређеност. Закон о јавној својини не препознаје експлицитно националне савете као кориснике јавне својине, док је Законом о националним саветима националних мањина прописано да национални савет може да стиче и отуђује покретну и непокретну имовину, а на основу одлуке надлежног органа може да буде и корисник средстава у јавној својини (Вукашиновић, 2019). Законом из 2018. дефинисано је и да предсједници односно чланови извршних одбора (установљени 2014.) не могу бити чланови идентичних тијела политичких партија, нити на позицијама у државним, покрајинским и локалним институцијама, гдје се у њиховим оквирима одлучује о питањима која се тичу рада националних савјета (видјети: ибид). На крају, када су у питању избори, праг за њихово одржавање снижен је на више од четрдесет процената пријављених у посебни бирачки списак од укупног броја становништва националних мањина. Што се тиче избора за Национални савет Мађарске националне ма-

Мађарска мора да размишља на који начин може дугорочно да обезбеди снабдевање гасом (Влада Републике Србије, 2019).

³⁶ Укључујући допринос пројектних партнера укупни буџет је 76 милиона евра.

³⁷ Тиме се стиче право именује најмање једног члана управног одбора установе, затим давање мишљења о избору директора и предложеним члановима управе. (Закон о националним саветима националних мањина, 2018).

³⁸ Ако је у локалној самоуправи, број установа у којима се основна и средња настава изводи на језику националне мањине (настава), мањи од 4. Највише ¼ ако се настава изводи у више од 4 установе. Ако у основној школи, наставу погађа најмање 1/3 ученика или деведесет у средњој школи. Основна школа у јединици локалне самоуправе у којој се због опадања броја становника морају посебно заштитити гарантовањем додатних права (ибид)

њине, 2014. године, тридесет и један делегат био је предложен од стране ВМСЗ, док је четири године касније тај број био за једног делегата мањи.

Закључак

Потврда да ће се међусобни односи и сарадња у будућности још више развијати јесу изјава о јачању свеобухватних односа потписана на десетој сједници заједничке комисије за економску сарадњу и још важније посвећеност изради споразума о стратешком партнерству Мађарске и Србије. Исто тако, непосредна последица раста односа Мађарске и Србије, јесте снажење СВМ и кроз СВМ, Националног савета мађарске националне мањине. То снажење најбоље се види кроз партнерство СВМ са владајућим партијама обје државе и бројем делегата предложених од СВМ на изборима за Национални савет мађарске националне мањине. Међутим питање које се поставља јесте, да ли је такав састав Савјета условљен сарадњом на највишем државном нивоу и да ли можемо очекивати да ће се ова ситуација одржати и уколико фигуративно говорећи дође до мимоилажења на највишем државном нивоу? Оно што је сигурно јесте да се положај мађарске заједнице у Србији, не смије везивати за политичку позицију СВМ, али и да се националне мањине зарад континуираног остваривања права посебности, морају руководити логиком сарадње са владајућим структурама и поштовању законских регулатива. Такође се не смију изгубити из вида негативна демографска кретања мађарске заједнице у Србији упркос унапредовању међудржавних односа. Са 346 хиљада колико су подаци пописа из 1991. године показивали, процјене су да је данас Мађара у Србији мање од 250 хиљада. Постоји неколико упитности поводом претходног, тј. да ли је та промјена, последица незадовољства положајем у Србији од деведесетих година па до сада, затим да ли је то превладаваће жеље Мађара за животом у својој матичној држави или је једноставно та промјена реперкусија процеса иселјавања (не само мађарског) становништва из Србије и негативног природног прираштаја у држави од 1992. године?

Литература:

1. Anti-Minority Aggression intensifies in Vojvodina, Serbia, *Hungarian Human Rights Foundation*, доступно на: https://www.hunsor.se/dosszie/hhrf_vojvodinareport_sept_2005.pdf, приступљено 04.08.2020.
2. Atanacković, Petar, „Srbija iz tri dela...mora biti cela, u Vida Knežević, Kristian Lukić, Ivana Marjanović, Gordana Nikolić, (urs.), Slobodni i Suvereni. Umetnost, teorija i politika, knjiga eseja i intervjuua o Kosovu i Srbiji, Institut za fleksibilne kulture i tehnologije – NAPON, Novi Sad, 2013, str. 137- 155.
3. Beretka, Katinka, Evolution of the autonomy ambitions of Vojvodina Hungarians – Constitution and activity of the Hungarian Minority Council, *Hungarian review*, доступно на: http://www.hungarianreview.com/article/20190521_evolution_of_theautonomy_ambiti-

- ons_of_vojvodina_hungarians_constitution_and_activity_of_the_hungarian_minority_council_in_serbia , pristupljeno 01.08.2020.
4. Beretka, Katinka, "Fragile Autonomy Arrangements in the Republic of Serbia: The Territorial Autonomy of Vojvodina and the National Minority Councils", in: Levente Salat, Sergiu Constantin, Alexander Osipov, István Gergő Székely (eds.), *Autonomy Arrangements around the World: A Collection of Well and Lesser Known Cases*, Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2014, str. 247 – 273.
 5. Bieber, Florian, Winterhagen, Jenni, Ethnic violence in Vojvodina: glitch or harbinger of conflicts to come? *European Centre for Minority Issues*, dostupno na: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6308/ssoar-2006-bieber_et_al-ethnic_violence_in_vojvodina.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2006-bieber_et_al-ethnic_violence_in_vojvodina.pdf, pristupljeno 04.08.2020.
 6. Bilateralni ugovori, Mađarska, *Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije*, dostupno na: <http://mfa.rs/sr/index.php/spoljna-politika/bilateralni-odnosi/117-bilateralni-odnosi/11485-madarska?lang=lat> , pristupljeno: 01.08.2020.
 7. Bošković, Stefan, *Proces proširenja NATO nakon 1999. godine i uticaj na geostrateški položaj Republike Srbije*, master teza, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, 2020.
 8. Vukašinović, Eva, Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, *Minority news*, dostupno na; <https://www.minoritynews.rs/eva-vukasinovic-zakon-o-nacionalnim-savetima-nacionalnih-manjina/> , pristupljeno 17.08.2020.
 9. Vékás, János, "From the Change of Regime to the Recent Past 1989–2005, Casestudies, Serbia," in: Nándor Bárdi, Csilla Fedinec, László Szarka (eds.), *Minority Hungarian Communities in the Twentieth Century*, Columbia University Press, New York, 2011, str. 538-545.
 10. Deklaracija Narodne skupštine Republike Srbije o osudi akata protiv mađarskog stanovništva u Vojvodini počinjenih 1994-1945. godine, *Narodna skupština Republike Srbije*, dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/ostala_akta/2013/RS28-13Lat.pdf , pristupljeno: 11.08.2020.
 11. Đukanović, Dragan, „Vojvodina u post-jugoslavenskome kontekstu: nastavak suspendiranja autonomije“, *Politička misao*, vol. 53, br. 1, str. 51 – 70.
 12. Đurđević, Nenad. Nacionalne manjine u odnosima Srbije sa susedima, *Forum za etničke odnose*, dostupno na: <http://fer.org.rs/wp-content/uploads/2018/01/Forum-1-2017-SRP-12032017-1-1.pdf> , pristupljeno: 11.08.2020.
 13. „Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina“, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 72, Beograd, 2009.
 14. „Zakon o izmenama i dopunama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina“, *Službeni Glasnik Republike Srbije*, br. 47, Beograd, 2018.
 15. „Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina“, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 7, odluka US 55 i 47, Beograd, 2009, 2014, 2018.
 16. Izbori 1990, *Vreme*, dostupno na: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=622813&print=yes> , pristupljeno: 02.08.2020.
 17. Izbori, 1992, *Vreme*, dostupno na: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=622824&print=yes> , pristupljeno: 02.08.2020.
 18. Izbori 1993, *Vreme*, dostupno na: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=622829&print=yes> , pristupljeno 02.08.2020.
 19. Izbori 1997, *Vreme*, dostupno na: <https://www.vreme.com/cms/view.php?print=yes&id=622830> , pristupljeno 03.08.2020.
 20. Izbori 2003, *Vreme*, dostupno na: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=622835> , pristupljeno 04.08.2020.

21. Juhas, Jožef, "Lojalnost zapadu i pragmatizam prema Srbiji Politika Mađarske prema Srbiji nakon 1989." *Tokovi istorije 2*, 2013/2, str. 211 - 224.
22. Kókai, Péter, „About the Autonomy Efforts of the Hungarian Minority Community Living in Serbia”, *International Relations Quarterly*, vol. 1, br. 2, str. 1 - 9.
23. Korhecz, Tamás, “Non-territorial Autonomy in Practice: the Hungarian National Council in Serbia”, in Zoltán Kántor (ed.), *Autonomies in Europe: Solutions and Challenges*, National Policy Research Institute, Budapest, 2014, str. 151 - 164.
24. Memorandum a Szerb Köztársaságban élő magyarok önkormányzatáról, *Közös dolgaink*, dostupno na: <http://kozos-dolgaink.hu/memorandum-szerb-koztarsasagban-elo-magyarok-onkormanyzatarol> , pristupljeno: 01.08.2020.
25. „Memorandum o razumevanju o saradnji na projektu mađarsko-srpske železnice između Nacionalne komisije za razvoj i reforme Narodne Republike Kine, i Ministarstva spoljnih poslova i trgovine Mađarske i Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Republike Srbije“, *Službeni Glasnik Republike Srbije*, br. 1, Beograd, 2015.
26. Modernization and reconstruction of Belgrade – Budapest Railway, sections Belgrade Stara Pazova and Novi Sad – Subotica –state border (Kelebija), *Ministry of construction, transport and infrastructure*, dostupno na: <https://www.mgsi.gov.rs/en/infrastrukturna-gradilista/modernization-and-reconstruction-belgrade-budapest-railway-sections> , pristupljeno 15.08.2020.
27. Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine, dostupno na: <http://www.mnt.org.rs/sr-latn/rolunk/tanacs> , pristupljeno 09.08.2020.
28. Novaković, Igor, Kajganoivić, Jelena, Nikčević, Sara, Studija praktične politike, Srbija i Mađarska, političke i ekonomske perspektive, *Friedrich Ebert Stiftung, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove*, dostupno na: <https://www.isac-fund.org/download/srb-hun-SRP.pdf> , pristupljeno 04.08.2020.
29. Novi projekti sa Mađarskom u železničkom i vodnom saobraćaju, *Vlada Republike Srbije*, dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/vest/378467/novi-projekti-sa-madjarskom-u-zeleznickom-i-vodnom-saobracaju.php> , pristupljeno 15.08.2020.
30. Pallos, Laszlo, Baptism by fire, *Hungary's participation in NATO's Kosovo Campaign*, master teza, Naval Postgraduate School, Monterej Kalifornija, 2000.
31. Pihurik, Judih, „Ili mi ili oni, trideset godina posle racije u Čuguru“, u Arpad Hornjak, Zoran Janjetović, Laslo Biro (urs.), *Mađari i Srbi sa dve strane promenjive granice 1941 – 1948*, Mađarska akademija nauka, Budimpešta 2016, str. 93 – 111.
32. Pojedine odredbe Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina nisu u saglasnosti sa Ustavom, *Ustavni Sud*, dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/88-101942/pojedine-odredbe-zakona-o-nacionalnim-savetima-nacionalnih-manjina-nisu-u-saglasnosti-sa-ustavom> , pristupljeno 17.08.2020.
33. Srbija i Mađarska potpisale Sporazum o gradnji gasovoda, *Vlada Republike Srbije*, dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/vest/391130/srbija-i-madjarska-potpisale-sporazum-o-gradnji-gasovoda.php> , pristupljeno 15.08.2020.
34. Stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, popis 1991, *Republika Srbija, Republički zavod za statistiku Srbije*, dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G1991/Pdf/G19914026.pdf> , pristupljeno 01.08.2020.
35. Stepanov, Radivoj, Despotović, Ljubiša, „Pojam i političko-pravni oblici autonomije“, *Kultura polisa*, br. 3, godina II, str. 245-253.
36. Ustav Republike Srbije 1990. godina, *MojUstav*, dostupno na: <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-iz-1990.pdf> , pristupljeno: 29.07.2020.
37. Ustav Savezne Republike Jugoslavije, *MojUstav*, dostupno na: <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/SRB-FRY-Constitution-1992-SRB.pdf> , pristupljeno: 04.08.2020.

38. Fact-Finding Mission by the European Parliament AD Hoc Delegation to Voivodina and Belgrade (29-31 January 2005), *European Parliament*, dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/559/559830/559830en.pdf, pristupljeno 04.08.2020.
39. Carpenter, Galen, Ted, Kislitsyn, Pavel, „NATO Expansion Flashpoint No. 2: The Border between Hungary and Serbia“, *Foreign Policy Briefing Paper*, br. 45, 1997, str. 1 – 18.
40. 11/1993. (III. 12.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelvei, *Wolters Kluwer*, dostupno na: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=993H0011.OGY>, pristupljeno: 01.08.2020.

CONTEMPORARY HUNGARIAN-SERBIAN RELATIONS AND POSITION OF THE HUNGARIAN NATIONAL MINORITY IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary: The territorial provisions of the Trianon Agreement influenced, that a certain part of the Hungarian nation remained outside the borders of parent country. After the two Yugoslav states in the twentieth century, the Hungarians at the end of the same, within the new state framework with a changed international reputation, faced significant challenges. With the change of government, there followed a period of overcoming the legacy of the 1990s, attempts to improve interstate relations and, more importantly, first forms of regulating the position of national minorities. Although according to the mutual understanding of the new political majority of Serbia with the old one in Hungary, a period of "historical peak" relations has occurred, those relations and political position of the main political party of Vojvodina Hungarians should not be exclusively treated as a main indicator of their position in Serbia.

Key words: Hungary, Serbia, mutual relations, national minorities, Vojvodina Hungarians. Identity peculiarity